

УДК [373.5.015.3+796.06]:34(498)

ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ СТАНОВЛЕННЯ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ РУМУНІЇ

Цибанюк О.О.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Автор статті розглядає історичні передумови становлення системи фізичного виховання Румунії, спираючись на аналіз законодавчих документів (IX ст. – 1915 рр.): Регламенту школи «Святий Сава» (1772), заборона канцелярії воеводи Г. Караджеа гри в кеглі (1817). Крім того до таких актів віднесено нормативні документи щодо організації і будівництва іподромів М. Стурза (1841). Визначені та проаналізовані перші два етапи становлення системи фізичного виховання Румунії, виокремлені їх специфічні риси. Зокрема, першим етапом розвитку системи фізичної культури визначаємо період 1772-1858 років, а другим – період 1859-1915 рр., час впровадження фізичного виховання (гімнастики) як обов'язкового предмету в навчальну програму військових таборів і шкіл; законодавчого затвердження введення 1 години гімнастики та 2 годин «гімнастичних ігор та вправ» на тиждень у цивільних закладах освіти. Доведена зацікавленість військових у підготовці сильних, витривалих та дисциплінованих кадрових військових реалізувалось у впровадженні фізичного виховання в навчальну програму закладів освіти, як військових так і цивільних.

Ключові слова: фізичне виховання, заклад освіти, нормативний акт, Румунія, гімнастика.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Модернізація українського соціуму постає як практична потреба сучасного етапу державотворення, як завдання конкурентноспроможного входження до європейської і світової соціокультурного простору, ствердження в ньому в якості привабливого, перспективного, прогнозованого, а тому і надійного партнера.

Громадська думка та соціальна практика здебільшого ігнорують можливості фізичної культури і спорту у вирішенні багатьох важливих соціально-економічних проблем. Проте, для всіх освітян та фахівців галузі стає очевидним, що актуальною нині є потреба глибокого реформування фізкультурної освіти та фізичного виховання підрастаючого покоління у відповідності із національно-ідейними цінностями та світовою динамікою.

В цьому сенсі актуальною постає проблема вивчення теорії та практики фізкультурної освіти в країнах Європейського Союзу, оскільки наукове обґрунтування подібної проблематики диктується сучасними тенденціями оптимізації або навіть реформування навчально-виховного процесу. Фізкультурна освіта та фізичне виховання повинні відбуватись з урахуванням і на основі державних особливостей розвитку культури і спорту, що є системою орієнтирів і поглядів на роль, організацію та функціонування сфери вищезазначеної галузі на довгостроковий період з урахуванням розвитку держави та світового досвіду.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивчення досвіду європейських країн в галузі фізичного виховання і спорту представлено низкою праць педагогів, фахівців галузі тощо. Аспекти реформування фізичного виховання в постсоціалістичних країнах вивчали Г. Арделян, Г. Богданов, А. Карпов, З. Кузнецов, О. Куц. Фізкультурно-оздоровчий роботі, підготовці учителів фізичного виховання в Польщі присвячене дослідження Е. Вільчковського, організації навчального процесу з фізичного виховання у школах Чехословаччини вивчали М. Зверев, І. Наумчук, Б. Сабіткін. Питання фізичного виховання в Румунії, а саме методика проведення занять з дітьми старшої до-

шкільної групи дитячих садочків досліджували А. Ніку і Е. Гібу, в загальноосвітніх школах та ліцеях соціалістичного часу – І. Попеску.

Завдання дослідження: проаналізувати історичні засади створення та розвитку системи фізичного виховання в Румунії (IX ст. – 1915 рр.).

Виклад основного матеріалу. Початок організованих занять фізичними вправами на території Румунії відноситься до IX століття, коли традиційні народні, сільські ігри та розваги доповнюються новими елементами – фізичними вправами: гімнастикою і елементами єдиноборств, кулачних боїв та бойових мистецтв, які були запозичені з інших країн студентами, мандрівниками та торговцями. В 5 та 6 авентурі середньовічної німецької епічної поеми кінця XII – початку XIII століття «Пісня Нібелунгів» невідомий автор описуючи свято на Трійцю яке зібрало багато лицарів з близьких та далеких країн, згадував про «одного воеводу з Країни Валахів, який приходив на арену одного з турнірів».

В сільському середовищі розповсюдженими були елементи боротьби та кидання булави або спеціально пристосованого каміння, які традиційно використовуються в сучасному змісті народному святі «Жуніор» у Брашовському повіті [1, с. 51].

З інших історичних джерел до нас доходить інформація про потужну, фізично підготовлену, дисципліновану команду кавалеристів господаря Валахії Мірчи I Старого (чел Бетрин). У 1412 році в Буді ці воїни брали участь в лицарському турнірі на честь військового альянсу проти Османської Імперії [6].

Причому активна політична та економічна діяльність Мірчи I Старого, спрямована на зміцнення позицій його держави, розширення кордонів тощо базувалась, крім всього, на вірному, фізично загартованому та витривалому молодому поколінні, що було об'єднано у військові дружини. Протягом всього часу волоські парубки та молодики приймали участь у постійно організованих кінських перегонах, плаванні на човнах, грі «ойна», атлетичних та гімнастичних змаганнях, народних іграх і танцях тощо. Проте необхідність занять фізичними вправами для дорослих або потреба у фізичному вихованні молоді

хоча і визнавалась, не знайшла відображення у офіційних документах [4].

Дослідження теорії та практики фізичного виховання учнів навчальних закладів Румунії (1881 – XXI ст.) потребує аналізу законів і розпоряджень, що регламентували всі аспекти фізичного виховання в країні, їх класифікації та періодизації.

Розглянемо в історичній послідовності рішення, розпорядження, закони та інші законодавчі акти, що в будь-якій мірі були спрямовані на розвиток фізичної культури в країні. Першим румунським документом цього напрямку вважаємо Регламент панської школи «Святий Сава» (1772 р.), який входив у збірку законів відомих як «Кодекс Іпсіланте» («*Pravilniceasca condică*»), остаточно сформованих господарем Валахії та Молдови Олександром Іпсіланте за візантійським зразком у 1780 році. Серед значної кількості інструкцій знаходимо два пункти, які стосуються вправ для тіла: «...після спільного обіду учні мають відновлюваний час – 1 годину занять гімнастикою...» і «...один раз на тиждень учні вийдуть з вчителями або вихователями в наближені місця на повітря для проведення фізичних вправ для тіла...» [8].

Отже, виокремлений для занять фізичними вправами час в румунському закладі освіти – 1 щоденна година та щотижневе додаткове заняття просто неба для ігор, розваг і елементів спортивних вправ претендує на першість. Саме тут фізичне виховання, час для нього та участь вчителів вперше законодавчо визначені і затверджені. Адже в Європі досліджуваного періоду гімнастика ще не була введена в програми загальноосвітніх шкіл: Й. Базедов створює основу філантропії в 1774 році, а Й. Гутс-Мутс публікує «*Gymnastik fur die Junged*» лише в 1793 році.

Протокол педагогічної ради ліцею з м. Сігеу Мармаціей від 1802 року кваліфікує фізичні вправи на дозволені і заборонені. До першої групи відносили і відповідно проводили: ігри з м'ячем, «кості», ойну (вид лаптової гри – О.Ц.), гру «доганялки». Забороненими для використання стали боротьба і кеглі.

Взагалі, відношення до кеглів протягом XVIII століття неоднозначне. У 1817 році канцелярія воєводи Георга Караджеа забороняє гру в кеглі. Причиною таких дій, а також фіксації заборони в документальній формі стала гра на гроші, і як результат, бійки та скандали. Цей нормативний документ відмінений у 1886 році, а перспективи розвитку гри в кеглі визначались як пріоритетні.

Крім цих видів фізичної активності, на румунській території створювались умови для розвитку кінного спорту. У 1841 році господар Молдови – Михайл Стурза нормативним документом започаткував організацію і будівництво іподромів в багатьох населених пунктах і організовував біга із визначенням переможців та нагородження преміями.

Отже, першим етапом розвитку системи фізичної культури вважаємо період 1772–1858 років – час появи перших законодавчих актів, які висвітлювали різноманітні аспекти впровадження або заборони фізичних вправ, регламентування та нормування часу для занять, створення умов тощо.

Наступний етап характеризувався увагою до системи фізичних вправ з сторони військових. Нормативні акти цього періоду проголошували різноманітні аспекти організації фізичних вправ для військових, у військових школах та таборах. Так, 14 квітня 1859 року господар А. Куза видав наказ щодо організації військового табору в м. Флорешті, обов'язковою формою діяльності якого стали заняття фізичними вправами та техніко-прикладні конкурси. І далі, через чотири роки, у 1862 році А. Куза затверджує «Рішення про інструкцію з гімнастики для військових частин і корпусів», основною метою якого стало введення фізичного виховання (в тексті – гімнастика, термін який досліджуваного періоду був тотожним – О.Ц.) обов'язковим предметом в армії та військових школах. Практична реалізація цієї інструкції наштотувалась на різночитання змісту, норм та форм проведення фізичного виховання. Саме тому ще через чотири роки, у 1864 році за ініціативи А. Куза та за його особистим патронажем прийнято Інструктивний Закон № 52014/1864 (ОВ № 272 від 5/17 грудня 1864 р.) який затвердив організацію військового навчання по єдиним зразком і передбачає обов'язковість викладання фізичних вправ в тепер вже у ліцеях. Таким чином, зацікавлення військових у підготовці сильних, витривалих та дисциплінованих кадрових військових реалізувалось у впровадженні фізичного виховання в навчальну програму закладів освіти, як військових так і цивільних.

В свою чергу, введення нового предмету вимагало певного рівня підготовки вчителів. На румунських землях досліджуваного періоду не готували власних вчителів гімнастики, тому вчителювали педагоги, які отримали дипломи незначного числа іноземних вишів, колишні військові або педагоги-любители – ті, що у вільний від праці у школі займались якимось видом спорту. Звичайно, система фізичного виховання дітей та молоді Румунії, що формувалась, не могла функціонувати без чітких вимог до здобувачів посади відповідного педагога. Це стало основним завданням «Закону про призначення вчителів з гімнастики в гімназіях, ліцеях і професійних школах» від 1879 року. Одним із засадничих положень закону, який остаточно затвердився з 1890 року, стало проведення відкритого конкурсу на отримання вакантної посади.

Процес формування румунської національної системи освіти і навчання, який продовжувався впродовж всього XIX століття, спричинив виникнення різних типів навчальних закладів (загальні школи, гімназії, коледжі, пансіони, університети; були видані закони про організацію і функціонування цієї системи – Органічний Регламент, закон Куза, закони Спіру Харет тощо. Останній, Закон про середню і вищу освіту 1898 року, зокрема передбачав введення 1 години гімнастики на тиждень та організовані «гімнастичні ігри та вправи» двічі на тиждень – в четвер і суботу. Отже, з'являються різні форми фізичного виховання, які забезпечують систематичне фізіологічне навантаження, педагогічний вплив тощо.

Необхідно зазначити, що після 1878 року низка законів регламентували гендерний розділ освіти для дівчат і хлопців. «Закон про початкову і загальну середню освіту» від 1893 року (Legae

asupra onvățământului primar și normal primar din 1893) та дотичний закон від 1896 року встановили норми освіти для дітей віком від 7 до 14 років. При чому зафіксовано уточнення «що обов'язковість стосуватиметься переважно хлопців» [5, с. 167].

Закон про загальну і вищу освіту від 1898 (Legea asupra onvățământului secundar și superior din 1898) реорганізував напрямки та тривалість загальної освіти з формуванням груп за статевою ознакою: для хлопців – ліцей, у якому навчалися 8 років, а для дівчат – загальна школа з терміном навчанням 4-5 років, де останній рік навчання присвячується вивченню суто «жіночих» предметів: ручна праця, педагогіка, основи гігієни і фармацевтики в контексті догляду за дітьми тощо. В навчальну програму входили ігри рухливі і малорухливі, танцювальні елементи, гартувальні процедури, правила догляду за тілом і волоссям, теоретична інформація про будову тіла людини, її фізіологічних особливостей тощо.

Проте, після закінчення загальної школи дівчата могли вступати в ліцей, на другий рівень навчання (5-8 рік навчання), але лише на класичне відділення. Отже, для дівчат двері гімназійної освіти не зачинялись, а чітко обмежувались її межі.

Закон про професійну освіту від 1899 року (Legea asupra onvățământului profesional din 1899) визначив напрямки професійного спрямування. Для хлопців це були аграрна, технічна та комерційна школи, а для дівчат – сільськогосподарська, економічна школи та заклади майстринь і домашнього благоустрою [7, с. 67].

На межі XVII-XVIII ст. європейські народи опинилися під владою чотирьох імперій: Османської, Австрійської, Російської та Пруської. Характерною європейською ознакою другої половині XIX ст., стали національно-визвольні рухи народів, і, як результат, їх незалежність. Чорногорці, угорці, греки, серби, болгари та румуни не лише вибороли таке право, а й на початку XX ст. спробували зміцнити свій державний суверенітет. На рубежі XIX–XX ст. у даному регіоні відбувається політизація національно-визвольних рухів та формування політичних організацій, діяльність яких згодом перетвориться на один з факторів у визначенні спрямованості внутрішньої та зовнішньої політики вже незалежних країн [2; 3].

Революційні події в Російській імперії, російсько-японська війна, національно-визвольні рухи європейських народів сприяли концентрації уваги до фізичного виховання та військової підготовки на державному рівні. Прийнятий у 1905 році «Закон про військову службу» затвердив для хлопців-учнів початкових, середніх і професійних закладів освіти державного і приватного підпорядкування обов'язкові військові та техніко-прикладні вправи. Протягом двох наступних років хлопці, що навчалися у закладах всіх типів 1 раз на тиждень займались гімнастикою, 1 – стройовими та прикладними та двічі на тиждень – в іграх та спортивними вправами. Проте, в 1907 році положення відповідного закону про організацію армії скасували всі військові вправи в закладах освіти, залишивши лише кульову стрільбу. Необхідно зауважити, що впровадження та розвиток цього виду спорту сприяв розвитку матеріально-технічної бази шкіл, і на-

віть, обмеження прикладних вправ не впливало на подальше збільшення тирів у закладах освіти. В свою чергу, розширення мережі тирів саме при закладах освіти заставило державу повернутись до обов'язкової військової підготовки та виокремити стрільбу по мішенях основним елементам цієї підготовки. «Закон про військове навчання» 1909 року регламентував цей вид спорту для учнів старше 15 років середньої школи.

Напередодні Першої світової війни Декрет Міністерства оборони № 3442 від 1913 року крім положень стосовних суто організаційних військових питань затвердив тимчасовий регламент військової школи з поглибленим вивченням фехтування і гімнастики, який увійшов у дію 11 січня 1914 року. Таким чином, була зроблена спроба створити спеціалізований фаховий заклад.

Необхідно зауважити, що такий розвиток законодавчої бази знайшов у 1915 році новий вектор. Саме в березні цього року офіційний юридичний статус отримують фізкультурно-спортивні товариства всієї країни. Закон 727 від 12 березня нормативно затверджує функціонування «Федерації спортивних товариств Румунії». Створена в 1912 році, ця загальнодержавна спілка активно діяла у ранзі громадської організації. Отримання юридичного статусу значно розширило можливість фізкультурно-спортивного руху країни, забезпечило йому державну підтримку та сприяло його активному та швидкому розвитку.

Отже, другим етапом розвитку став період 1859-1915 рр. – час впровадження фізичного виховання (гімнастики) як обов'язкового предмету в навчальну програму військових таборів, військових шкіл; та законодавчого затвердження введення 1 години гімнастики та 2 годин «гімнастичних ігор та вправ» на тиждень у цивільних закладах освіти. Крім того, цей етап характеризується чітким визначенням вимог до призначення вчителів з гімнастики в гімназіях, ліцеях і професійних школах та спробою організації фахової школи із поглибленим оволодінням фехтування і гімнастики.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальшого розвитку. Отже, першим румунським документом спрямованим на розвиток фізичної культури в країні визначено складову «Кодексу Іпсіланте» Регламент панської школи «Святий Сава» (1772 р.), який виокремив по 1 годині для занять гімнастикою і на свіжому повітрі для ігор, розваг і елементів спортивних вправ.

Доведена увага до системи фізичних вправ з сторони військових, проаналізовані нормативні акти, що проголошували аспекти організації фізичних вправ за єдиним зразком для військових, у військових школах та таборах, визначені обов'язкові форми: заняття фізичними вправами та техніко-прикладні конкурси. Таким чином, зацікавлення військових у підготовці сильних, витривалих та дисциплінованих кадрових військових реалізувалось у впровадженні фізичного виховання в навчальну програму закладів освіти, як військових так і цивільних.

Другим етапом розвитку став період 1859-1915 рр. – час впровадження фізичного виховання (гімнастики) як обов'язкового предмету в навчальну програму військових таборів, військових шкіл; та законодавчого затвердження введення

1 години гімнастики та 2 годин «гімнастичних ігор та вправ» на тиждень у цивільних закладах освіти. Крім того, цей етап характеризується чітким визначенням вимог до призначення вчителів з гімнастики в гімназіях, ліцейх і професійних школах

та спробою організації фахової школи із поглибленим оволодінням фехтування і гімнастики.

В подальшому варто розглянути форми, методи та засоби фізичного виховання Румунії різних історичних періодів.

Список літератури:

1. Арделеан Г.І. Реформування системи фізичного виховання школярів Румунії: дис...канд. з фізичного виховання і спорту: 24.00.02 / Арделеан Георгій Іванович // Тернопільський держ. педагогічний ун-т ім. Володимира Гнатюка. – Т., 2000. – 176 арк.
2. Граціозі А. Війна і революція в Європі, 1905-1956 рр. / А. Граціозі. Пер. з іт. М. Прокопович. – К.: Вид-во «Основи», 2005. – 350 с.
3. Рудько С.О. Історія Центрально-Східної Європи (кін. XVIII – поч. XXI ст.): Навчально-методичний посібник з курсу / Рудько С.О. – Вид. 2-ге, доповнене. – Острог, 2010. – 220 с.
4. Dan Cernovodeanu, Știința și arta heraldică on România, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1977.
5. Din istoria feminismului românesc. Antologie de texte (1838-1929), colecția «Studii de gen», Iași, Ed. Polirom, 2002.
6. Panaitescu P.P. Mircea cel Bătrân, ediția a II-a, Editura Corint, București, 2000.
7. Perspective asupra dimensiunii de gen on educatie // Institutul de Științe ale Educației, UNICEF. – București: MarkLink, 2004. – 144 p.
8. Pravilniceasca condică, 1780: ediție critică, Editura Academiei Republicii Populare Romone, 1957.

Цибанюк А.А.

Черновицкий национальный университет имени Юрия Федьковича

ИСТОРИЧЕСКИЕ ПРЕДПОСЫЛКИ СТАНОВЛЕНИЯ СОВРЕМЕННОЙ СИСТЕМЫ ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ РУМУНИИ

Аннотация

Автор статьи рассматривает исторические предпосылки становления системы физического воспитания Румынии, опираясь на анализ законодательных документов (IX в. – 1915 гг.): Регламента школы «Святой Савва» (1772), запрет канцелярии воеводы Г. Караджеа игры в кегли (1817). Кроме того, к ним отнесены нормативные документы по строительству ипподромов М. Стурза (1841). Определены и проанализированы первые два этапа становления системы физического воспитания Румынии, выделены их специфические черты. В частности, первым этапом развития системы физической культуры определяем период 1772-1858 годов, а вторым – период 1859-1915 гг., При внедрении физического воспитания (гимнастики) как обязательного предмета в учебную программу военных лагерей и школ; законодательного утверждения введения гимнастики и «гимнастических игр и упражнений» на неделю в гражданских учебных заведениях. Доказан интерес военных в подготовке сильных, выносливых и дисциплинированных кадровых военных реализовалось во внедрении физического воспитания в учебную программу учебных заведений, как военных так и гражданских.

Ключевые слова: физическое воспитание, учебное заведение, нормативный акт, Румыния, гимнастика.

Tsybanyuk A.A.

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University

HISTORICAL BACKGROUND MODERN SYSTEM PHYSICAL EDUCATION OF ROMANIA

Summary

The article examines the historical background of a system of physical education in Romania, based on analysis of legal documents: Regulation School «Saint Sava» (1772), the prohibition office of governor D. Karadzhea game of skittles (1817). In addition to such acts classified as regulations on the organization and construction of racetracks Sturza M. (1841). Identified and analyzed the first two stages of the system of physical education in Romania to isolate their specific features. In particular, the first stage of development of physical culture determines the period 1772-1858 years, and the second – the period of 1859-1915 years. The implementation of physical education (gymnastics) as a compulsory subject in the curriculum of military camps and schools; Legislative approval of the introduction of gymnastics 1 hour and 2 hour for gymnastic games and exercises for a week in civilian educational institutions.

Keywords: physical education, education, regulation, Romania, gymnastics.